

هوالحکیم

نخستین کارگاه بین‌المللی و سومین کارگاه ملی برنامه حافظه جهانی

میراث مستند، نماد هویت فرهنگی ملل مختلف جهان و موضوع حافظه جهانی است. سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (unesco) به منظور عمل به مسئولیت خود در زمینه حفظ و معرفی این میراث در سطح جهان در سال 1992 میلادی، اجرای برنامه "حافظه جهانی" را آغازکرد. اهداف این برنامه، حفاظت از میراث مستند با استفاده از مناسب‌ترین فناوری‌ها، کمک به دسترسی جهانی به میراث مکتوب و افزایش آگاهی جهانی نسبت به وجود و اهمیت جهانی این میراث است. از سال 1997 میلادی ثبت در دفتر ثبت حافظه جهانی آغاز شد و تاکنون 193 اثر از کشورهای مختلف جهان در این دفتر به ثبت رسیده است. از کشور ما نیز تاکنون سه اثر "شاهنامه باستانی"، "وقضای ریع رشیدی" و "مجموعه اسناد تشکیلات اداری آستان قدس رضوی در دوره صفویه" در فهرست حافظه جهانی یونسکو ثبت شده است.

کمیسیون ملی یونسکو در جمهوری اسلامی ایران به عنوان نهاد رابط بین سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (unesco) و سازمان‌های داخلی با تشکیل کمیته ملی حافظه جهانی تلاش دارد تا ضمن بیان اهمیت موضوع برنامه حافظه جهانی، با همکاری دستگاه‌های ذیربطری برنامه‌هایی برای حفظ میراث مستند کشور تنظیم و تدوین گردد. کمیته ملی حافظه جهانی که دبیرخانه آن در کتابخانه ملی است، در حال حاضر پانزده عضو دارد که هشت نفر از اعضای آن حقوقی و نمایندگان سازمان‌های ذیربطری هستند و هفت نفر دیگر، اعضای حقیقی می‌باشند که از بین صاحبظران و متخصصان میراث مستند انتخاب شده‌اند. ریاست کمیته نیز با رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران است. این کمیته به منظور استفاده از نظرات کارشناسان، در سال 1386 شمسی گروه ارزیابی کمیته ملی حافظه جهانی را تشکیل داد تا آثار پیشنهادی برای ثبت در حافظه جهانی یونسکو و حافظه جهانی ایران، قبل از طرح در کمیته ملی، در این گروه بررسی و ارزیابی شود و اعضای گروه، نظر کارشناسی و

مشورتی خود را برای تصمیم‌گیری نهایی در اختیار کمیته ملی حافظه جهانی قرار دهند. اعضای گروه ارزیابی از بین کارشناسان مراکز آرشیوی و کتابخانه‌ای کشور انتخاب می‌شوند.

دفتر ثبت حافظه جهانی ایران در بهمن ماه 1387

"شاہنامه باستانی"، "وقعنامه ربع رشیدی"، "مسالک وممالک"، "مجموعه اسناد تشکیلات اداری آستان قدس رضوی در دوره صفویه" و "سفینه تبریز" در این دفتر به ثبت رسیده است. آثاری که برای ثبت در حافظه جهانی یونسکو درنظر گرفته می‌شوند، از بین آثار ثبت شده در حافظه جهانی ایران انتخاب می‌شوند.

کمیته ملی حافظه جهانی برای آشنایی بیشتر کارشناسان مراکز علمی و فرهنگی کشورمان با اهمیت میراث مستند تصمیم به برگزاری کارگاه آموزشی برنامه حافظه جهانی گرفت تا کارشناسان حاضر در این دوره بتوانند به ثبت آثار بیشتری از کشورمان در برنامه حافظه جهانی یونسکو کمک کنند. نخستین کارگاه ملی برنامه حافظه جهانی از بیست و پنجم تا بیست و ششم تیر ماه 1386، دومین کارگاه ملی از هشتم تا نهم آبان ماه 1387 و سومین کارگاه ملی و نخستین کارگاه بین‌المللی این برنامه از بیست و هفتم تا سی‌ام دی ماه سال 1388 در محل کتابخانه ملی تشکیل شد. براساس چهل و چهارمین صورتجلسه کمیته ملی حافظه جهانی قرارشد، محور کارگاه، تاکید بر میراث دیداری – شنیداری باشد و همچنین بعداً قرارشد کارشناسان کشورهای عضو اکو نیز در آن شرکت داشته باشند.

بنابراین آقای دکتر فرهاد اعتمادی، دبیر کمیته ملی حافظه جهانی، مکاتبات اولیه را به منظور مشورت برای انتخاب اساتید این کارگاه با خانم جویی/اسپرینگر، دبیر برنامه حافظه جهانی، آغاز کرد، نهایتاً خانم اسپرینگر آقای ری ادگار ادموندsson رئیس کمیته منطقه‌ای آسیا-اقیانوسیه برنامه حافظه جهانی و خانم بلینا کاپول رئیس انجمن آرشیو صوتی و تصویری جنوب غرب آسیا و رئیس کمیته بازاریابی منطقه‌ای برنامه حافظه جهانی را به عنوان مدرس کارگاه معرفی کرد.

پس از آن آقای حامد یاری، مدیر کل حوزه ریاست، روابط عمومی و امور بین‌الملل سازمان اسناد و کتابخانه ملی که از سوی کمیته ملی حافظه جهانی به عنوان دبیر کارگاه انتخاب شده بود ارتباط با مدرسان کارگاه را به منظور تعیین سرفصل موضوعات و زمان برگزاری کارگاه آغاز کرد. طی این تماس‌ها زمان برگزاری کارگاه اواخر دی ماه تعیین شد و آقای ادموندsson ضمن ارائه برنامه کارگاه، فایل متونی را که لازم بود، دانشجویان شرکت‌کننده در

کارگاه برای اطلاعات بیشتر و آشنایی مقدماتی با مباحثت کارگاه مطالعه کنند، از طریق پست الکترونیک ارسال نمود.

همچنین طی جلسه‌ای با حضور آقایان علی‌اکبر اشعری، مشاور فرهنگی رئیس جمهور، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی و رئیس کمیته ملی حافظه جهانی، دکتر محمد رضا سعیدآبادی، دبیر کل کمیسیون ملی یونسکو در ایران و دکتر حجت‌الله ایوبی، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو مقرر شد دو نهاد مذکور نیز در برپایی کارگاه مشارکت داشته باشند.

همزمان توسط خانم معصومه سادات میرپوریان، دبیر گروه ارزیابی کمیته ملی حافظه جهانی، طی مکاتبه با کتابخانه‌ها، مراکز اسناد، موزه‌ها و همچنین از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی کمیته ملی حافظه جهانی [فراخوان شرکت](#) در کارگاه منتشر شد. به دنبال فراخوان، [ثبت و نه دانشجوی ایرانی و نه دانشجو از کشورهای آذربایجان، ترکیه، زیمبابوه، قرقیزستان و قزاقستان](#) که روسای کتابخانه ملی ترکیه و آرشیو ملی زیمبابوه هم جزو آنها بودند برای شرکت در این کارگاه ثبت نام کردند. [دعوت‌نامه‌ای](#) به همراه لوح فشرده حاوی [فایل متون ارسالی آقای ادموندsson](#)، [برنامه کارگاه و کارت حضور](#) در جلسات برای ثبت‌نام کنندگان ارسال شد.

همچنین عکس‌های برگزیده سه اثری که تاکنون از کشورمان در برنامه حافظه جهانی یونسکو به ثبت رسیده و شش اثری که در برنامه حافظه جهانی ایران ثبت شده، به همراه زیرنویس هر کدام از آنها طراحی و تابلو آنها در قسمت ورودی تالارهای تخصصی کتابخانه ملی نصب شد.

[برنامه سفر اساتید و شرکت‌کنندگان غیرایرانی](#) نیز به تفکیک افراد و با توجه به زمان ورود و خروج هریک از آنها به جمهوری اسلامی ایران تنظیم شد و در بدرو ورود در اختیار ایشان قرار گرفت. در این برنامه سعی شد، علاوه بر برنامه‌های مشترک برای هریک در اوقات حضور در تهران برنامه خاصی نیز پیش‌بینی شود.

نخستین میهمان، آقای ری ادگار ادموندsson، بامداد روز سه‌شنبه 1388/10/22 وارد تهران شد. نخستین بازدید ایشان از آرشیو ملی ساعت 14:30 روز سه‌شنبه آغاز شد. در این برنامه ضمن ارائه اطلاعاتی درباره نحوه فعالیت‌های معاونت اسناد، از بخش‌های مختلف آرشیو

ملی شامل آزمایشگاه بیولوژی، آزمایشگاه شیمی، کارگاه مرمت اسناد، صحافی، تالار پژوهش، کتابخانه تخصصی تاریخ معاصر و علوم آرشیوی، تاریخ شفاهی و مخازن بازدید به عمل آمد.

سپس آقای ادموندsson به ملاقات آقای اشعری رفتند و پس از دقایقی گفتگو هردو در جلسه

مشترک اعضای کمیته ملی حافظه جهانی و برخی از اعضای گروه ارزیابی کمیته شرکت کردند. در این جلسه ضمن معرفی کلیه افراد، اقدامات کمیته ملی حافظه جهانی از ابتدا تاکنون و نحوه انتخاب آثار برای ثبت در حافظه جهانی توضیح داده شد. آقای اشعری درباره اینکه در اجلاس-

های تهران و آنکارای "کنفرانس رؤسای کتابخانه‌های ملی کشورهای عضو اکو" درباره برنامه حافظه جهانی توضیخاتی ارائه شده و با توجه به علاقه‌مندی ایجاد شده در این کشورها امسال برای نخستین بار کارگاه آموزشی برنامه حافظه جهانی به صورت بین‌المللی و با شرکت کارشناسان کشورهای دیگر برگزار می‌شود،

صحبت کردند. همچنین ایشان با اشاره به زمینه‌های مشترک تمدنی و فرهنگی کشورهای منطقه، اعلام آمادگی کردند تا برپایه این پیشینه مشترک و همکاری‌های انجام شده، در چهارچوب کنفرانس سران کتابخانه‌های ملی، کمیته منطقه‌ای جنوب غرب آسیای برنامه حافظه جهانی تشکیل گردد. آقای ادموندsson نیز ضمن تشکر از فعالیت-

های کمیته ملی حافظه جهانی جمهوری اسلامی ایران برای معرفی برنامه و ترغیب دیگر کشورها، از کمیته ملی حافظه جهانی کشورمان دعوت کرد تا در اجلاس منطقه‌ای آسیا و اقیانوسیه برنامه حافظه جهانی که در ماه مارس سال جاری در مکانی برگزار می‌شود، شرکت کند. در این اجلاس 16 کمیته ملی از جمله جمهوری اسلامی ایران به عنوان عضو و 20 کشور به عنوان ناظر شرکت می‌کنند و ثبت منطقه‌ای آثار بررسی خواهد شد.

روز چهارشنبه 1388/10/23 آقای ادموندسون برای بازدید از برخی مراکز کتابخانه‌ای و آرشیوی اصفهان به این شهر سفر کرد. ایشان در دانشگاه اصفهان نشستی با اعضای گروه تاریخ این دانشگاه داشت و پس از آن از اماکن و بناهای تاریخی این شهر بازدید کرد. وجود بناهایی با قدمت زیاد شگفتی ایشان را برانگیخته بود.

سایر شرکت‌کنندگان غیرایرانی نیز به

تدربیج وارد تهران شدند و در کلیه بازدیدها و برنامه‌ها شرکت کردند.

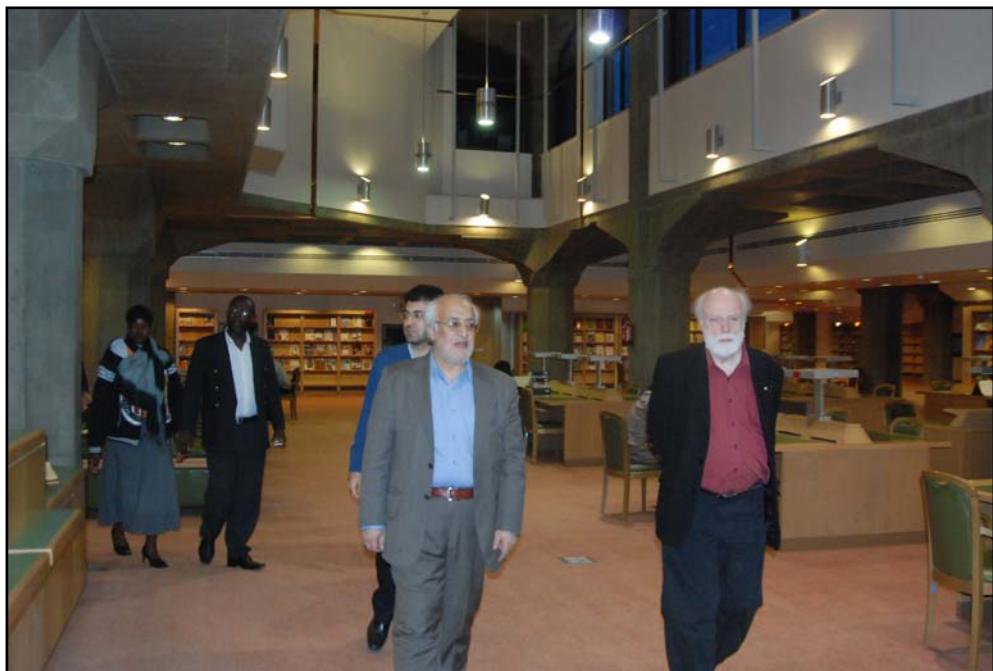
ساعت 11 صبح روز پنجشنبه 1388/10/24 میهمانان برای بازدید به موزه ایران باستان رفتند و پس از آن با آقای اشعری در محل کتابخانه ملی

مقالات کردند و ناهار را میهمان ایشان بودند.

سپس در ساعت 15 از قسمت‌های مختلف کتابخانه ملی شامل تالارهای تخصصی رازی، ابن سینا، فارابی و ابن‌نديم

و همچنین مخازن کتاب علوم و فنون و علوم انسانی، تالار و مخزن منابع غیرکتابی، تالار و مخزن پیاپندها،

تالار خدمات ویژه، تالار ایران‌شناسی و تالار و مخزن کتب خطی و نادر بازدید کردند و با فعالیت‌های کتابخانه آشنا شدند.

ساعت 22 آفایان اشعری، ادموندsson، مورامبیو و خانم کاپول در برنامه تلویزیونی شب ایرانی که مستقیماً از شبکه برون مرزی جام جم پخش می شد، به سوالات خبرنگاران درباره برنامه حافظه جهانی و کارگاه آموزشی که به همین نام تشکیل شده بود پاسخ دادند.

ساعت 11 روز جمعه 1388/10/25 میهمانان غیرایرانی به مجموعه کاخ موزه سعدآباد رفتند و از کاخ موزه ملت، موزه مینیاتورهای استاد فرشچیان - که شامل هفتاد تابلو نفیس استاد میباشد، موزه صنایع دستی و موزه هنرهای زیبا بازدید کردند و از امکانات تفریحی و فرهنگی آن بهره برden.

ساعت 9 صبح روز شنبه 1388/10/26 میهمانان به کتابخانه و موزه ملک رفتند. با توجه به آنکه این کتابخانه یک کتابخانه وقفی است و نحوه اداره و تامین مخارج آن با سایر مراکز متفاوت است، بسیار مورد توجه قرار گرفت،

همچنین نحوه نگهداری نسخ موجود در این مرکز توجه بازدیدکنندگان را به خود جلب کرد؛ زیرا با وجود قدمت زیاد برخی از نسخه‌ها و گذشت سالیان زیادی از نگهداری آنها این نسخه‌ها همچنان سالم و از

گزند آفات در امان مانده‌اند. پس از آن میهمانان به دعوت خانم دکتر فاطمه فهیمنیا، رئیس کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، به محل کتابخانه مرکزی رفتند و به همراه آقای اشعری که به میهمانان پیوسته بود، از قدیمی‌ترین نسخه خطی خمسه نظامی موجود بازدید کردند.

پس از آن در ساعت 15/30

میهمانان برای بازدید از مرکز اسناد و کتابخانه وزارت امور خارجه راهی این مرکز شدند و از بخش‌های مختلف آن بازدید کردند. حدود ساعت 18 کلیه میهمانان به دعوت جناب آقای محسن پرویز، معاون

فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، از خانه کتاب و خبرگزاری کتاب (ایینا) بازدید به عمل آورده و با فعالیت‌های این مرکز به صورت مفصل آشنا شدند و پس از آن در ضیافت شام آن مرکز شرکت کردند.

صبح روز یکشنبه 1388/10/27

دانشجویان با مراجعه به میز پذیرش و دریافت یک بسته شامل کاغذ یادداشت و بروشوری به زبان‌های فارسی، انگلیسی و روسی حاوی معرفی برنامه حافظه جهانی و فعالیت‌های کمیته ملی حافظه جهانی ایران به محل برگزاری کارگاه رفتند.

ساعت 9/30 مراسم افتتاح نخستین کارگاه بین‌المللی برنامه حافظه جهانی و سومین کارگاه و نمایشگاه ملی این برنامه با حضور آقایان علی اکبر اشعری مشاور فرهنگی رئیس جمهور، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی و رئیس

کمیته ملی حافظه جهانی، ری ادگار ادموندsson رئیس
کمیته منطقه‌ای آسیا-اقیانوسیه برنامه حافظه جهانی، دکتر
محمد رضا سعیدآبادی دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو،
دکتر حجت‌الله ایوبی رئیس موسسه فرهنگی اکو، استاد

و شرکت کنندگان ایرانی و خارجی کارگاه، جمعی از سفراء و دیپلمات‌های مقیم کشورمان، معاونان و مدیران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی و شخصیت‌های مختلف فرهنگی در محل کتابخانه ملی برگزار شد.

پس از این مراسم و پذیرش هشتاد نفر دانشجوی ایرانی و غیرایرانی شرکت‌کننده، این کارگاه با صحبت‌های مقدماتی استاد کارگاه، آقای ری ادگار ادموندسون و خانم بلینا کاپول، درباره آرشیو دیداری-شنیداری آغاز شد.

با توجه به آنکه دانشجویان شرکت‌کننده در این کارگاه به سه زبان فارسی، انگلیسی و روسی صحبت می‌کردند، مباحثت کارگاه به صورت همزمان به این سه زبان ترجمه می‌شد. بعد از ظهر همان روز، کارگاه با ارائه مطالبی درباره اصول اولیه، مفاهیم، فلسفه، منابع و مراجع آرشیوهای دیداری-شنیداری ادامه پیداکرد و پس از آن دانشجویان غیر ایرانی شرکت‌کننده در کارگاه، اساتید، اعضای کمیته ملی حافظه جهانی و اعضای گروه ارزیابی کمیته ملی حافظه جهانی به همراه جناب آقای اشعری از آرشیو مرکزی فیلم سازمان صدا و سیما که شامل واحدهای مرمت، تله‌سینما و مخزن فیلم بود، بازدید کردند و با فرایندهای کاری بخش ویدئو کاست مثل فهرست‌نویسی و بازبینی فیلم‌ها آشنا شدند و پس از آن از قسمت تبدیل منابع آرشیو سازمان صدا و سیما بازدید کردند و در پایان کلیه میهمانان در ضیافت شام آقای شهرام بلوریان رئیس آرشیو سازمان صدا و سیما و عضو کمیته ملی حافظه جهانی شرکت کردند. در همین شب آقای اشعری با شرکت در برنامه خبر ساعت 20 شیکه چهار سیما به توضیح درباره برنامه حافظه جهانی و کارگاه آموزشی پرداخت.

روز دوم کارگاه از ساعت 9 صبح روز 1388/10/28 با حضور کلیه دانشجویان آغاز شد. اساتید مطالبی درباره توسعه مجموعه‌ها، حفاظت از مجموعه‌های دیداری-شنیداری، مدیریت مجموعه، دسترسی به مجموعه‌ها و مسائل

دیجیتال ارائه نمودند. از عصر روز دوم صحبت درباره برنامه حافظه جهانی آغاز شد و اساتید پس از معرفی برنامه حافظه جهانی و ارائه مطالبی درباره مفاهیم، راهنمایان و ساختارهای این برنامه، درباره کمیته مشورتی فرعی، کمیته مشورتی بین المللی، کمیته های منطقه ای آسیا و اقیانوسیه، کمیته های ملی (تمامی جنبه ها و عملکرد آنها) و کمیته بازاریابی گفتگو کردند و به سوالات دانشجویان در این زمینه ها پاسخ دادند. پس از اتمام روز دوم، دانشجویان غیر ایرانی شرکت کننده در کارگاه، اساتید، اعضای کمیته ملی حافظه جهانی و اعضای گروه ارزیابی کمیته ملی حافظه جهانی با همراهی جناب آقای اشعری در ضیافت شام مؤسسه فرهنگی اکو، به دعوت جناب آقای دکتر حجت الله ایوبی شرکت کردند، قبل از ضیافت جناب آقای ایوبی درباره فعالیت های این مؤسسه با میهمانان صحبت کرد.

در این شب آقای تونجل آجار رئیس کتابخانه ملی ترکیه با شرکت در برنامه خبر ساعت 20 شبکه چهار سیما به ارائه نظرات خود درباره نخستین کارگاه بین المللی حافظه جهانی پرداخت.

سومین روز کارگاه ساعت 9 صبح روز 1388/10/29 آغاز شد و اساتید درباره آماده نمودن و ارائه کاندیداهای ثبت در حافظه جهانی و مطالعات موردنی ثبت صحبت کردند. اعضای گروه ارزیابی کمیته ملی حافظه جهانی نیز درباره دو اثری که قرار است، در سال جاری برای ثبت در برنامه حافظه جهانی به یونسکو معرفی شود، صحبت کردند و به عنوان دو نمونه موردنی درباره برگه پیشنهاد ثبت این آثار به گفتگو نشستند. عصر روز سوم مباحث کارگاه درباره ارتقا، حمایت و افزایش آگاهی ها درباره حافظه جهانی ادامه پیدا کرد و پس از آن بحث پایانی و پرسش و پاسخ های مرتب با مطالب ارائه شد.

در پایان سومین روز کارگاه، مراسم اختتامیه در محل کتابخانه ملی برگزار شد. آقای اشعری در این مراسم، برگزاری این کارگاهها را عاملی در راستای به روز شدن دانش شرکت‌کنندگان دانست و به این نکته اشاره کرد که کارشناسان مراکز مهم کتابخانه‌ای و اسنادی در تلاشند تا با شناسایی میراث مستند، حضوری فعال در برنامه حافظه جهانی داشته باشند. سپس آقای ادموندsson طی سخنانی هدف اصلی از برگزاری این کارگاهها را به اشتراک گذاشت

اطلاعات و کسب تجربیات علمی بیان کرد و با ابراز خرسندي از بازدیدهای مختلفی که از مراکز فرهنگی کشورمان انجام داده، این بازدیدها را زمینه‌ساز بحث و تبادل نظر کارشناسان دانست. خانم بلينا کاپول نيز، با تاكيد بر برگزاری

هر چه بیشتر این کارگاهها ابراز

امیدواری کرد تا این نشست‌ها

زمینه‌ای برای فعالیت‌های گسترده‌تر

شود. وی با بیان اینکه درگذشته

درباره ایران تنها نامی از خلیج

فارس یا زبان فارسی شنیده، از

اینکه درباره ایران و میراث فرهنگی

آن اطلاعات بیشتری کسب کرده

بسیار خوشحال بود.

پس از سخنان کاپول آقای عزیزی

به نمایندگی از دانشجویان ایرانی و

آقایان تونجل آجار و مورامبیوا طی

سخنان کوتاهی از سوی

دانشجویان خارجی از برگزاری

کلاس‌ها و استادی تشکر و

قدرتانی کردند. در ادامه این برنامه

آقای محمدرضا سعیدآبادی، نیز

برگزاری چنین کارگاه‌هایی را در

چهارچوب آموزش، برای توسعه

پایدار دانست. در پایان لوح تقدیر

و هدیه‌ای توسط آقای اشعری به

آقای ادموندسون و خانم کاپول

اهداشد و همچنین گواهینامه شرکت در این کارگاه، به دو زبان انگلیسی و فارسی که به امضای آقایان اشعری،

ایوبی، سعیدآبادی، ادموندsson و خانم کاپول رسیده بود، به افرادی که در کلیه ساعت‌ها کارگاه حضور داشتند، اعطاشد. در این مراسم، پوستر کارگاه نیز به عنوان یادبود نخستین کارگاه بین‌المللی برنامه حافظه جهانی به امضای کلیه شرکت‌کنندگان رسید.

پس از مراسم اختتامیه، استاید و دانشجویان خارجی شرکت کننده در کارگاه در ضیافت شام سازمان اسناد و کتابخانه ملی به میزبانی آقای علی اکبر اشعری شرکت کردند.

صحح روز چهارشنبه 1388/10/30
استاید و دانشجویان خارجی شرکت

کننده در کارگاه به همراه آقای اشعری و برخی اعضای کمیته ملی حافظه جهانی و اعضای گروه ارزیابی به دعوت آستان قدس رضوی به مشهد مقدس سفر کردند. در این سفر میهمانان از بخش-های مخطوطات، مخازن کتب چاپی، تالارهای کتابخانه، قرائت‌خانه، مرکز اسناد و موزه قرآن‌های خطی و نفیس

مجموعه کتابخانه، موزه و مرکز اسناد آستان قدس رضوی بازدید کردند.

همچنین در خلال این بازدید، "مجموعه اسناد تشکیلات اداری آستان قدس رضوی در دوره صفویه" که در آخرین دور برنامه حافظه جهانی به ثبت جهانی رسید، رونمایی شد و پس از آن

کلیه میهمانان برای ناهار میهمان مهمانسرای حضرت شدند. ساعت 23 همان روز کلیه افراد از مشهد مقدس به تهران بازگشته و بدین ترتیب سومین کارگاه آموزش حافظه جهانی در تهران به کار خود پایان داد.

بامداد روز پنج شنبه 1388/11/1 آقای ادموندسون، تهران را به مقصد استرالیا ترک کرد و بدین ترتیب نخستین میهمان ما به وطنش بازگشت. ساعت 10/30 صبح پنج شنبه سایر میهمانان از آرشیو ملی بازدید کردند. در این برنامه ضمن ارائه اطلاعاتی درباره نحوه فعالیت‌های معاونت اسناد، از بخش‌های مختلف آرشیو ملی شامل تالار پژوهش، کتابخانه تخصصی تاریخ معاصر و علوم آرشیوی، تاریخ شفاهی، اداره میکروفرم و دیجیتال و مخازن

بازدید شد،

همچنین میهمانان بهویژه از آزمایشگاه بیولوژی، آزمایشگاه شیمی، کارگاه مرمت اسناد و صحافی بازدید کردند و به صورت مفصل با این بخش‌ها آشنا شدند.

کم کم سایر میهمانان نیز براساس برنامه‌های پروازشان تهران را ترک کردند. با پرواز دانشجوی شرکت‌کننده از کشور قراقستان به سمت کشور آخرين میهمان نیز ایران را ترک کرد و نخستین کارگاه آموزشی بین‌المللی برنامه حافظه جهانی و سومین کارگاه آموزشی ملی این برنامه به پایان رسید.

در طی کارگاه از کلیه مراحل عکس و فیلم تهیه شد و اخبار کارگاه از دید رسانه‌ها پنهان نماند.